

УДК 314.146

Повстенко О.А.¹, Серга Т.О.²

¹ студ. гр. СН-210 НУ «Запорізька політехніка»

² канд. соц. наук, доц. НУ «Запорізька політехніка»

ОСОБЛИВОСТІ ДЕМОГРАФІЧНИХ УСТАНОВОК У МОЛОДОМУ ВІЦІ

На думку дослідників, в Україні серед молоді формуються три умовних соціально-психологічних типи ставлення до родини, материнства і батьківства:

1) гедоністично-феміністський (знаходить все більше прихильників) – свідомо відмова від виконання ролей батька і матері, народження і виховання дітей розглядається як важкий тягар, багато в чому перешкоджає реалізації професійного і творчого потенціалу;

2) традиційно-ціннісний – ґрунтується на притаманному українській культурі ставленні до сім'ї, як найважливішої духовно-моральної цінності (материнство і батьківство сприймаються як священне покликання);

3) компромісний / суперечливий (домінує) [1].

Для сучасного українського покоління характерна установка на малодітність. Це проявляється у зниженні орієнтації на дводітність та підвищенні орієнтації на народження однієї дитини або взагалі вибір падає на бездітність. З одного боку, це свідчить про зростання цінності самих дітей, а з іншого – зниження у молоді потреби в дітях.

Спостерігається значний ступінь фактичної дистанційності установок репродуктивної поведінки від традиційних загальноприйнятих цінностей та практик у цій сфері життя, їх індивідуалізація та раціоналізація. Дівчата і юнаки, орієнтовані на одну дитину, або зовсім не орієнтовані на дітей, особливо у молодих категоріях, коли життєва стратегія більшою мірою спрямовано на навчання, професійну самореалізацію, досягнення матеріального комфорту.

На думку молоді, народження дитини вносить у життя більше труднощів, ніж позитивних змін, що провокує раціоналізм та прагматизм індивідуальних репродуктивних установок молодого покоління.

Серед факторів впливу на репродуктивні установки, можна виділити наступні:

- соціально-демографічні чинники (стать, вік, етнічна приналежність, віросповідання, стан здоров'я, рівень освіти);

- економічні та трудові (рівень доходу, професійний статус);

- колективні цінності і норми (значимість для індивіда сімейних і професійних цінностей, вплив моделі батьківської сім'ї, ставлення до дітей);

- реалізована соціальна політика (вплив держави), що включає експліцитний (надання виплат) і імпліцитний компоненти (поліпшення житлових умов, якості медичного обслуговування, надання податкових пільг і рівень стабільності економічної і політичної ситуації [1].

Війна негативно впливає на народжуваність, зокрема через погіршення стану здоров'я молодих людей, що спричинено стресами, недоступність якісної медицини, відсутність або несвоєчасність отримання медичної допомоги. Ще до вторгнення в Україні відбувалося зростання захворюваності, поширення хронічних та інфекційних хвороб, пандемія і значний рівень травм через професійну діяльність.

Звернемося до даних Державної статистичної служби України й досліджень Інституту демографії та соціальних досліджень НАН України. Основна причина відмови від дитини – навчання, робота, зайнятість (43,4 %). На другому місці незалежно від статі – «бажання пожити і для себе», на третьому і четвертому – відсутність житла і матеріальні труднощі.

Важливо підкреслити, що 8,5 % респондентів вважають однією з причин, що заважають завести сім'ю і дітей, – «загальну нестабільну ситуацію в країні».

Загалом 82 % молодих людей зазначили втрати через війну. На час проведення опитування (листопад 2023 року) майже половина молодих людей мали проблеми через відключення електроенергії (46%). Інші найпоширеніші втрати від війни – це зниження або втрата доходу (36%) та погіршення психічного здоров'я (28%).

Крім того, 18% зазначили розрив стосунків і стільки ж – розлуку з сім'єю, 16 % – переміщення в інші населені пункти України (власне або членів сім'ї), 14 % – смерть друзів або членів сім'ї, 6 % – пошкодження житла і стільки ж – отримання травм, пов'язаних з воєнними діями (особисто або членами сім'ї) [2].

Отже, проблема формування у молоді репродуктивних установок не є новою. Інтерес до проблеми обумовлений ситуацією нестабільності в українському суспільстві, відсутністю єдиної системи цінностей, що призвела до кризи сім'ї, як соціального інституту.

Всі негативні явища у шлюбно-сімейній сфері відбиваються на соціалізації підростаючого покоління. Процес входження молоді у доросле життя характеризується протиріччями. З одного боку, шлях дорослішання супроводжується ранньою соціальною активністю та мобільністю, з іншого боку, дорослішання пов'язане з психологічною незрілістю. Формування у підростаючого покоління репродуктивних установок є нині пріоритетним завданням, що стоїть перед суспільством. Від того, як сьогодні молоді люди ставляться до сім'ї, буде залежати доля сім'ї у майбутньому як соціального інституту.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Молодь та молодіжна політика в Україні : соціально-демографічні аспекти / За ред. Е. М. Лібанової. – К. : Інститут демографії та соціальних досліджень ім. М.В. Птухи НАН України, 2010. – 248 с.

2. ГО «Аналітичний центр Cedoss» і дослідницька агенція Info Sapiens [Електронний ресурс] : веб-сайт. Режим доступу: <https://www.sapiens.com.ua/ua/publications> (дата звернення: 12.03.2024).